

Гурлева Т. С.

кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторія консультативної психології
та психотерапії

*Інститут психології імені Г. С. Костюка
Національної академії педагогічних наук України
м. Київ, Україна*

ГАРМОНІЯ ПСИХОЛОГА: ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ СТАНОВЛЕННЯ

*«Гармонія – це не великий діамант, а мозаїка
гармонійно викладених маленьких камінчиків»
(Альфонс Жан Карр)*

Сучасна психологія акцентує увагу на розвитку особистості в контексті процесів самопроекування, самоздійснення і самовдосконалення, творення і гармонізації внутрішнього і зовнішнього світів (Г. О. Балл, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, В. В. Москаленко, Т. М. Титаренко, Н. В. Чепелева та ін.).

Гармонія (а ще: порядок, рівновага, лад, злагода) і здійснення особистості тісно взаємопов'язані. Взагалі поняття «гармонія» відображає, зазначає В. В. Клименко, цілісність з точки зору: а) міцності скріплення її елементів; б) узгодженості їх між собою; в) рівноваги і єдності протилежностей у цілісності тощо; г) наявності усвідомленої або неусвідомленої мети будь-якої цілісності; д) її практичності, тобто призначення для досягнення доцільної мети природи або людини. А дисгармонія (колізія, неузгодженість, «низьке, потворне, бридке») – «це стан людини, коли найціннішою властивості – гармонії – у неї вже бракує, вона існує із зруйнованою душею або дезорганізацією механізмів, яка тільки-но почалась. Якщо гармонія в людині є, вона її досягла, то це гармонія не тільки тіла, його рухів, дій, а й гармонія душі – умова гармонії з довкіллям» [4, с. 16-51].

Доцільно говорити про гармонію особистості психолога, який надає допомогу людям, які по неї звернулися. Психологи / психотерапевти допомагають людині зняти нервозність, позбавитися від стресу, покращити взаємини з оточую-

чими, відновити гармонію із собою – а значить вони самі мають прагнути досягти власної внутрішньої гармонії і довершеності, шукати шляхи свого зростання.

Гармонія психолога стає джерелом гармонійних змін у світі, характеризує його як творця. Так, В. В. Клименко пише: «Люди – творці (мудреці, генії, таланти) несуть у собі мірку «золотого перерізу» або природне почуття гармонії – ентелехію і прикладають її до всього навколо, і якщо мірка людини і мірка предмета – не збігаються, у них виникає почуття дискомфорту, незручності, скрути. У понятті гармонія неодмінно укладена напрямна роль; поняття гармонія задає мету й допомагає розуму ставити завдання, конструктивно розробляти шлях досягнення мети, а значить іти до гармонійного стану» [Там само].

Максимально повне використання особистістю своїх можливостей, сил і здібностей дозволяє їй переживати внутрішню гармонію, свободу від внутрішніх протиріч, сумнівів тощо. Але путь до гармонії тернистий і непростий, нерідко неуспішний. До того ж на шляху її досягнення можна говорити і про певні «структурні дисгармонії», які є насправді рушійною силою розвитку і саморозвитку особистості людини, і представляють собою етапи становлення гармонійної особистості, як зауважував Г. О. Балл [1].

На вищих рівнях свого розвитку людська істота, пише В. О. Татенко, знаходить можливість мимовільно розривати нею ж встановлену рівновагу, народжувати із себе новий світ стосунків з іншими сущими і з самим собою, і, таким чином, крок за кроком перевершувати себе саму. Аутентичною для людини є можливість руху до нового, більш високого рівня єднання зі світом і самим собою [6].

Гармонійність пов'язана з екзистенційністю особистості, її відповідальністю, здатністю до діалогу. Як зазначає Т. І. Сватенкова, «правильний шлях розвитку особистості, гармонійний, наповнений екзистенцією і готовністю до самоусвідомлення, діалогічності зі світом... Високий ступінь вираження показників екзистенційності особистості вказує на особистісну зрілість респондента, його конструктивне співіснування із зовнішнім світом, гармонійне «проживання» власного життя, усвідомлене і відповідальне ставлення до себе та інших [5, с. 228].

Щодо процесу професіоналізації слушною є думка В. Е. Чудновського, який розглядає «гармонійну структуру смисложиттєвих орієнтацій», що визначає максимальне розкриття здібностей та індивідуальності професіонала, його емоційний комфорт, який проявляється у переживанні повноти життя і задоволеності ним. Професійна діяльність, творчість допомагає людині здійснити, «виконати» себе, просуватися до вершин реалізації своїх потенційних можливостей. Це пов'язане із пошуком і знаходженням смислу життя, становленням системи цінностей, зі змістом і вибором життєвого шляху [7 та ін.]. Причому вчений наголошує на тому, що всі життєві смисли підпорядковані найвищому і найголовнішому смислу життя і визначають поведінку людини, її буття.

Поняття гармонії тісно пов'язане з поняттям гуманізму, а гармонізація з гуманізацією – стосунків, діяльності, у тому числі і професійної. Гармонізація стосунків особистості із внутрішнім, автентичним Я, вважають вітчизняні дослідники, є передумовами гуманізації будь-яких міжособистісних стосунків, що

забезпечують конструктивні особистісні зміни, формування фундаментальних гуманістичних знань, умінь діалогічного спілкування [2, с. 7].

Гуманізм заохочує не лише гуманність, а й партнерську взаємодію людей та людських спільнот (Г. О. Балл), передбачає допомогу партнерам не лише у задоволенні їхніх дефіцитарних потреб, а й у їх долученні до переживання та реалізації буттєвих цінностей – добра, істини, краси, справедливості, досконалості тощо (А. Маслоу). У розвитку особистості провідну роль відіграє взаємозбагачувальний діалог між учасниками, зокрема психотерапевтичного процесу. З точки зору гуманістичної психології треба, пише Г. О. Балл, «по-перше, прагнути максимального розкриття конструктивних здатностей самого психолога як суб'єкта діяльності; по-друге, забезпечувати діалогічну, просякнуту повагою до партнера й налаштовану на розкриття і його конструктивних здатностей, взаємодію з ним...» [1, с. 23].

А. Маслоу писав: «Життя – це процес постійного вибору. У кожен момент людина має вибір: або відступ, або просування до мети. Або рух до ще більшої боязні, страхів, захисту, або вибір мети і зростання духовних сил. Вибрати розвиток замість страху раз десять в день – значить десять разів просунутися до самореалізації» [3, с. 98]. Цими словами можна пояснити і безперервний і звивистий розвиток особистості, у тому числі психолога – початківця і вже зрілого, досвідченого, – його стосунків з людьми, а також його досягнень – через злети, сумніви і падіння – у професійній діяльності.

Пізнаючи себе, свої власні можливості і здатності, психолог відкриває все нові й нові резерви особистісного росту і професійного самовдосконалення, зберігаючи і збагачуючи гармонію із самим собою, між собою, світом і обраною професією.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балл Г. Система принципів раціогуманізму / Георгій Балл // Психологія і суспільство. – 2011. – № 4. – С. 16-32.
2. Концептуальні засади психолого-педагогічної підготовки конкурентоздатного фахівця в умовах післядипломної педагогічної освіти: на вибірці науково-педагогічних працівників / автор.кол.: Л.М. Сергеева, О.І. Бондарчук, М.І. Скрипник, А.О. Молчанова, О.А. Філь; наук. ред. Г.О. Козлакова. – К.: ДВНЗ «Ун-т менедж.освіти», 2015. – 40 с.
3. Маслоу А. Мотивация и личность / А. Маслоу. 3-е изд. – СПб.: Питер, 2008. – 352 с. (Серия «Мастера психологии»).
4. Психофізіологічні закономірності професійного самоздійснення особистості: монографія / О.М. Кокун, В.В. Клименко, О.М. Корніяка, О.Р. Малхазов [та ін.]; за ред.О.М. Кокуна. – К.: Педагогічна думка, 2015. – 297 с.
5. Сватенкова Т. Психологічні особливості переживання смисложиттєвої кризи ранньої юності (результати емпіричного дослідження) / Тетяна Сватенкова // Психологія особистості. 2015. № 1 (6). – С. 223-232.
6. Татенко В.А. Предмет и метод психологической науки: субъектная парадигма / В.А. Татенко // Предмет и метод психологии: Антология / Под ред. Е.Б. Старовойтенко. – М.: Академический Проект: Гаудеамус, 2005. – С. 490-509.

7. Чудновский В.Э. Роль смысложизненных ориентаций и акме в профессиональной деятельности (опыт теоретико-экспериментального исследования / В.Э. Чудновский, А.А. Бодалев, Г.А. Вайзер, Е.Е. Вахромов, Н.Л. Карпова, А.В. Суворов // Психологический журнал. – 2004. – Т. 25, № 1. – С. 25-30.

**Громадська організація
«Південна фундація педагогіки»**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ РОБІТ
учасників міжнародної
науково-практичної конференції**

**«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ
ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК»**

16–17 лютого 2018 р.

ЧАСТИНА I

**Одеса
2018**

УДК 37.01+159.9(063)
А 43

А 43 **Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук: Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції 16–17 лютого 2018 р., м. Одеса).** – Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2018. – Ч. 1. – 112 с.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

УДК 37.01+159.9(063)